

آداب زندگی

حسین امینی پویا

فرشته‌های زمینی

خانواده را کوچک‌ترین گروه اجتماعی

در جامعه دانسته‌اند که شامل پدر، مادر

و فرزندان است. اما در نگاه دینی، دایره

خانواده به این افراد محدود نمی‌شود. پدربزرگها،

مادربزرگها و حتی عمه‌ها، خاله‌ها، عموها، دایی‌ها و... نیز در این محدوده

قرار می‌گیرند. در این انگاره اسلامی خانواده، به خصوص بر احترام و توجه

به والدین تأکید بسیار شده است. «قرآن کریم» به دفعات و به تکرار از

مسلمانان می‌خواهد که به والدین خویش نیکی کنند، از جمله سوره بقره،

آیه ۸۳. حتی دیدار اعضای خانواده، نزدیک بودن به ایشان، و حفظ روابط

و پیوندهای خانوادگی تحت عنوان «صله ارحام»، یکی از تکالیف دینی

هر مرد و زن مسلمانی شمرده شده است.

وظایف ما نسبت به پدر و مادر

● احترام، نیکی کردن و انفاق به ایشان

به‌خصوص اگر تهی دست باشند و تأمین

نیازمندیهای زندگی و برآوردن خواسته‌های

مشروع آنان، در حد شئون عادی زندگی.

(ای پیامبر) از تو می‌پرسند چه چیز انفاق

کنند، بگو هر مالی که می‌بخشید، نخست به

پدر و مادر و نزدیکان ببخشید بقره/۲۱۵].

امام صادق (ع) نیز درباره آیه «و بالوالدین

احساناً» فرمود: «نیکی کردن این است که

با آنان خوش رفتاری کنی و اجازه ندهی

که مجبور شوند، آن چه را نیاز دارند اظهار

کنند و از تو بخواهند؛ اگر چه بی‌نیاز باشند

[میزان‌الحکمه، جلد ۱۴، صفحه ۷۰۹۱].

● خودداری از بدرفتاری در سخن و عمل

در روایت است: «اگر پدر و مادر تو را

دل‌تنگ و آزرده ساختند، به آنان اف‌مگو و

اگر تو را زدند، به آنها پرخاش مکن همان،

صفحه ۷۰۹۹].

درست است که هر فرزندی ممکن است

درباره برخی از افکار و ایده‌های پدر و

مادر نقدی داشته باشد و با ایشان به بحث

بنشیند، اما باید این کار توأم با ادب و احترام

باشد. امام صادق (ع) در پاسخ مردی که

عرض کرد: «پدرم به من خانه‌ای بخشیده و

حالا از تصمیمش برگشته و می‌خواهد آن را

پس بگیرد»، فرمود: «پدرت کار بدی کرده

است، اما اگر با او مخاصمه کردی، صدایت

را بر او بلند نکن و اگر او صدایش را بالا برد،

تو صدایت را پایین بیاور.» [میزان‌الحکمه، جلد

۱۴، صفحه ۷۰۹۹].

بله گاه می‌شود که پدر و مادر پیشنهادی

برتری مادر در کرامت و حقوق

«مردی نزد پیامبر (ص) آمد و گفت: به چه کسی نیکی کنم؟ فرمود: به مادرت. (دیگر بار) گفت: دیگر به چه کسی نیکی کنم؟ فرمود: به مادرت. باز گفت: دیگر به چه کسی نیکی کنم؟ پیامبر (ص) فرمود: به مادرت. آن مرد گفت دیگر به چه کس؟ پیامبر (ص) - این بار - فرمود: به پدرت» اصول کافی، جلد ۲، صفحه ۱۶۰.

علامه مجلسی (ره) می‌گوید: «به این حدیث استدلال شده است که سه چهارم نیکیها از آن مادر است.»

حرمت پیران

پدربزرگها و مادربزرگها نیز در خانواده منزلتی والا دارند و باید از توجهی ویژه برخوردار باشند. نباید اقتصادی و مادی اندیشید و گفت اینها کار نمی‌کنند و فقط هزینه‌ای بر خانواده تحمیل می‌کنند. باید الهی فکر کرد، باید دانست که بسیاری از برکتها به وجود آنها نازل می‌شود و خیلی از بلاها و مشکلات به دعای خیر آنان برطرف می‌شود.

نیکی به پدر و مادر به هنگام سالخوردگی

ابراهیم بن شعیب می‌گوید: «به امام صادق (ع) گفتم: پدرم خیلی پیر و ناتوان شده است. ما او را هرگاه نیازی به رفع حاجت دارد، بر دوش می‌بریم. امام فرمود: تا می‌توانی خودت این کار را بکن. حتی با دست خود لقمه در دهانش بگذار که بی‌گمان این رفتار با پدر در فردای قیامت سپری است برای تو در برابر آتش اصول کافی، جلد ۲، صفحه ۱۶۲.»

غیرشرعی و غیرمنطقی دارند. در چنین مواردی باید با بردباری و با منطق و گفت‌وگو، آن‌ها را به اشتباهاتشان آگاه کرد. مسئله تضاد ایمان و تقوا با پیوندهای عاطفی و خویشاوندی مسئله مهمی است. قرآن در این زمینه تکلیف ما را به روشنی بیان فرموده است: «نباید در این‌گونه موارد از آنها اطاعت کرد.» البته بلافاصله در ادامه می‌فرماید: «ولی با آن دو در دنیا به طرز شایسته‌ای رفتار کن.» [لقمان/۱۴].

می‌بینید که می‌شود با نظر کسی مخالف بود، اما احترام او را نیز حفظ کرد. به علاوه، اگر چه گاه ممکن است، به حق در برخی مسائل و روابط بین فردی با پدر یا مادرمان مشکل و اختلاف نظر داشته باشیم، اما فراموش نکنیم که آنها دوستمان دارند و بی‌هیچ پیرایه، به ما عشق می‌ورزند. هیچ پدر و مادری نیست که صبح هنگام بیدار شدن از خواب، برای بدبختی فرزندش نقشه‌ای طرح کند. هیچ مادری به خود نمی‌گوید: «امروز به هر وسیله شده، از فرزندم ایراد می‌گیرم و او را تحقیر می‌کنم.» پس نباید در برابر هر نظر مخالفی از سوی پدر یا مادر موضع بگیریم. اغلب اوقات مخالفت آنها با نظرات ما، ریشه در تجربیات آنها دارد؛ به قول مولانا:

آن ترشرویی مادر یا پدر

حافظ فرزند باشد از هر خطر

(دفتر ششم مشنوی)

منابع

۱. حکیمی، محمدرضا و... الحیاه (ج ۸). انتشارات دلیل ما. چاپ اول. زمستان ۸۸. ۱۳۸۸.
۲. میزان‌الحکمه (ج ۱۴). ترجمه محمدی ری‌شهری. دارالحدیث. چاپ دوم. ۱۳۷۹.